

REFLECȚII ASUPRA REGIMULUI DE DREPT
INTERNAȚIONAL PRIVAT AL CONTRACTELOR DE
ASIGURARE

REFLECTIONS ON THE PRIVATE INTERNATIONAL LAW REGIME OF
INSURANCE CONTRACTS

CZU: 341.9:368.022

<https://doi.org/10.59295/spd2024j.49>

Valeriu BABĂRĂ,
ORCID: 0000-0003-4261-2772
e-mail: valeriubabara@gmail.com
Universitatea de Stat din Moldova

Summary. *The subject addressed in this article represents an analysis from the point of view of private international law of the resolution of conflicts of laws in the matter of insurance contracts, i.e. the determination of the law applicable to them through the conflict solutions provided by art.2621 of the Civil Code, taken from art.7 of Regulation(EC) no.593/2008 of the European Parliament and of the Council regarding the law applicable to contractual obligations, also known as Rome I, as well as the aspects that configure the scope of the law applicable to insurance contracts*

Keywords: *optional insurance, insurance contracts, applicable law, lex voluntatis, objective localization, conflict solutions, major risk.*

Cuvinte-cheie: *asigurare facultativă, contracte de asigurare, legea aplicabilă, lex voluntatis, localizare obiectivă, soluții conflictuale, risc major.*

INTRODUCERE

I. Precizări prealabile

Prin contractul de asigurare, asiguratul se obligă să plătească o primă asiguratorului, care ia asupra sa riscul producerii unui anumit eveniment viitor, obligându-se ca, la producerea cazului asigurat, să plătească beneficiarului o indemnizație, în limitele și la termenele convenite. Contractul de asigurare are caracter internațional dacă asiguratul și asiguratorul își au reședința obișnuită sau sediul în state diferite.

Potrivit art.2621 din Codul civil „Prezentul articol se aplică contractelor menționate la alin.(2), indiferent dacă riscul asigurat este situat sau nu într-un stat, precum și tuturor celorlalte contracte de asigurare care acoperă riscuri situate pe teritoriul altor state. Prezentul articol nu se aplică contractelor de reasigurare”.

Din respectiva prevedere rezultă că aceasta devine aplicabilă în următoarele cazuri: contractelor de asigurare facultativă care acoperă riscuri majore; contractelor de asigurare facultativă care acoperă alte riscuri decât cele majore; contractelor de asigurare obligatorie.

Contractul de reasigurare nu intră sub incidența art.2621 din Codul civil, astfel regimul său conflictual rămâne supus dispozițiilor generale privind legea aplicabilă contractului așa cum vom vedea în analiza legii aplicabile.

Precizăm, că contractele de asigurare sunt, prin natura lor, contracte încheiate cu consumatorii. Cu toate acestea, dispozițiile art.2620 („Contractele încheiate cu consumatorii”) nu se aplică în cazul acestui tip de contracte speciale, după cum rezultă din art.2620 alin.(1) care prevede că art.2620 se aplică „fără a aduce atingere”, printre altele, art.2621. Rațiunea acestei excepții rezidă în aceea că contractele de asigurare au o natură juridică specială, care impune introducerea unor dispoziții specifice care să asigure un nivel de protecție corespunzător pentru titularii polițelor de asigurare.

În continuare vom analiza regimul de drept internațional privat al contractului de asigurare, adică soluțiile conflictuale privind determinarea legii aplicabile acestor categorii de contracte.

REZULTATE ȘI DISCUȚII

II. Legea aplicabilă

A) Legea aplicabilă contractelor de asigurare facultativă care acoperă riscuri majore

În principal, potrivit art.2621 alin.(2) din Codul civil, contractele de asigurare care acoperă riscuri majore „sunt reglementate de legea aleasă de părți în conformitate cu art.2617”.

Ca atare, observăm că prioritate are principiul *lex voluntatis*. În această situație, spre deosebire de cel din art.2621 alin.(4), libertatea de alegere a părților este nelimitată.

Nerestricționarea autonomiei de voință a părților în art.2621 alin.(2) apare ca o soluție legală mai puțin protectivă pentru titularul poliței de asigurare, care are însă posibilitatea de a se proteja convențional, prin opțiunea alegerii legii convenabile aplicabile contractului.

În contractele de asigurare, cu precădere în cele din comerțul internațional de mărfuri, voința părților se exprimă frecvent prin recepțiunea contractuală a unor uzanțe codificate sau a altor reglementări standard, care pot conține norme conflictuale în materie.

În subsidiar, conform art.2621 alin.(3) „În măsura în care legea aplicabilă nu a fost aleasă de părți, contractele de asigurare sunt reglementate de legea statului în care își are reședința obișnuită asiguratorul. Atunci când din ansamblul circumstanțelor cauzei rezultă fără echivoc faptul că respectivul contract are în mod vădit legături mai strânse cu un alt stat, se aplică legea acelui stat”.

Așadar, în lipsa legii alese de părți, localizarea obiectivă a contractelor de asigurare la care ne referim se va face, în primul rând, în sfera sistemului de drept al țării în care asiguratorul își are reședința obișnuită. Această soluție conflictuală este con-

cordantă cu cea din art.2618 alin.(2), asiguratorul fiind considerat debitorul prestației caracteristice.

Precizăm că această soluție de a considera prestația asiguratorului ca fiind caracteristică poate fi întemeiată pe următoarele considerente: majoritatea contractelor de asigurare sunt contracte tip, unele din acestea îmbrăcând forma contractelor de adeziune, care emană de la asigurator; contractele de asigurare se încheie cu un număr mare de persoane, aplicarea legii asiguratorului realizând un regim juridic unitar pentru toate contractele încheiate de același asigurator; activitatea de asigurare, cu precădere cea internațională, se desfășoară, de regulă, sub supravegherea și controlul băncilor naționale sau a altor organisme abilitate din țara asiguratorului, care elaborează uneori norma de aplicare imediată în materie.

Localizarea obiectivă la reședința obișnuită a asiguratorului va fi înlocuită cu localizarea obiectivă în sfera sistemului de drept cu care contractul prezintă în mod vădit legături mai strânse (*the proper law*), în cazul când din ansamblul circumstanțelor cauzei rezultă fără echivoc acest lucru. Astfel, această soluție conflictuală este similară celei generale din art.2621 alin.(3) teza a II-a.

B) Legea aplicabilă contractelor de asigurare facultativă, altele decât cele care acoperă riscuri majore

Contractele de asigurare facultativă, altele decât cele care acoperă riscuri majore, sunt cunoscute sub denumirea de contracte pentru riscuri comune (*mass risks*).

Reglementarea prevăzută de art.2621 alin.(4) din Codul civil aplică „În cazul unui contract de asigurare, altul decât cele cărora li se aplică alin.(2) sau (3)”, soluții conflictuale diferite comparativ cu cele adoptate în cazul contractelor de asigurare privind riscuri majore.

În ceea ce privește libertatea de alegere, art.2621 alin.(4) și (5) instituie două soluții alternative.

1) Dispoziția art.2621 alin.(4) păstrează principiul *lex voluntatis*, însă autonomia de voință este limitată în cadrul unui număr de legi care prezintă o legătură obiectivă cu contractul. Astfel, textul prevede că „părțile pot alege, în conformitate cu art.2617, numai una dintre următoarele legi”:

„a) legea oricărui stat în care este situat riscul în momentul încheierii contractului”. Noțiunea de „stat în care este situat riscul” este calificată în art.2621 alin.(9), care stabilește că „În sensul prezentului articol, statul în care este situat riscul se determină conform legislației privind asigurările. În cazul asigurărilor de viață, statul în care este situat riscul este statul angajamentului privind asigurările”. Precizarea „în momentul încheierii contractului” facilitează soluționarea unui eventual conflict mobil de legi.

„b) legea statului în care își are reședința obișnuită titularul poliței de asigurare”.

„c) în cazul asigurărilor de viață, legea statului al cărui cetățean este titularul poliței de asigurare”. Observăm că aceasta este singura situație în care devine aplicabilă *lex patriae*, în celelalte cazuri punctul de legătură relevant, atunci când se trimite la legea

personală (*lex personalis*), fiind reședința obișnuită, care este expresia legii domiciliului (*lex domicilii*).

Raționamentul adoptării cetățeniei ca punct de legătură pentru norma conflictuală privind asigurările de viață rezidă în aceea că titularul poliței, asigurându-se pentru viață, o face de regulă în statul al cărui cetățean este. În ipoteza în care titularul poliței are mai multe cetățenii, considerăm că titularul poliței poate opta pentru oricare dintre legile cetățeniei, deoarece reglementarea nu distinge.

„d) în cazul contractelor de asigurare care acoperă riscuri limitate la evenimente care survin într-un alt stat decât cel în care este situat riscul, legea respectivului stat”.

„e) în cazul în care titularul poliței dintr-un contract căruia i se aplică prezentul alineat exercită o activitate comercială sau industrială ori o profesie liberală, iar contractul de asigurare acoperă două sau mai multe riscuri legate de respectivele activități și sunt situate în state diferite, legea oricăruia dintre statele în cauză sau legea statului în care își are reședința obișnuită titularul poliței”.

Restricționarea autonomiei de voință a părților reprezintă o soluție de protecție pentru titularul poliței de asigurare pentru riscuri comune.

2) Limitarea autonomiei de voință a părților prevăzută la art.2621 alin.(4) poate fi atenuată prin aplicarea dispozițiilor alin.(5), potrivit cărora: „Atunci când, în cazurile vizate la alin.(4) lit.a), b) sau e), statul menționat acordă o mai mare libertate în ceea ce privește alegerea legii aplicabile contractelor de asigurare, părțile se pot prevala de această libertate”.

Astfel, din textul menționat reiese că statele care oferă o libertate mai mare privind alegerea legii aplicabile în materie pot fi doar cele menționate la literele indicate [2, p.122], fiind vorba numai de statele care au o strânsă legătură cu contractul.

În ipoteza în care un stat acordă o libertate mai mare privind alegerea legii aplicabile, iar părțile uzează de acest drept, această libertate devine opozabilă instanțelor de judecată din statul celeilalte părți, precum și celor din oricare alt stat care ar fi implicat în cauză.

Potrivit dispozițiilor art.2621 alin.(6), „În măsura în care legea aplicabilă nu a fost aleasă de părți în conformitate cu alin.(4) sau (5), acestor contracte li se aplică legea statului în care este situat riscul în momentul încheierii contractului”.

Prin urmare, în caz de localizare obiectivă, devine incidentă legea locului producerii riscului asigurat, iar mențiunea „în momentul încheierii contractului” are menirea de a soluționa un eventual conflict mobil de legi în cauză [3, p.460].

Situația contractului de asigurare care acoperă riscuri situate în mai multe state este reglementată de art.2621 alin.(8), care trimite, printre altele, la alin.(2)-(6).

C) Legea aplicabilă în cazul asigurărilor obligatorii

Contractele de asigurare care acoperă riscuri pentru care un stat impune obligativitatea asigurării sunt supuse unor norme conflictuale suplimentare.

Astfel, potrivit art.2621 alin.(7) din Codul civil, „Contractelor de asigurare care acoperă riscuri pentru care un stat impune obligativitatea asigurării li se aplică (...) norme suplimentare”, pe care textul le menționează la lit.a) și b).

Prima reglementare suplimentară prevăzută în teza I-a de la lit.a) este cea potrivit căreia „contractul de asigurare nu îndeplinește obligația de asigurare decât în cazul în care respectă dispozițiile specifice stabilite în legătură cu asigurarea respectivă de statul care impune obligația”.

Considerăm că prin noțiunea de „dispoziții specifice” se are în vedere normele de aplicare imediată și alte norme imperative privind asigurările obligatorii din sistemul de drept al statului care impune o asemenea asigurare.

Teza a II-a a aceluiași art.2621 alin.(7) lit.a) reglementează situația contradictorialității de reglementări între legea statului în care este situat riscul și cea a statului care impune obligația de a încheia asigurarea obligatorie. Conform textului, „În cazul în care legea statului în care este situat riscul conține dispoziții contrare celor ale legii statului care impune obligația de a încheia o asigurare, prevalează cea din urmă”.

A doua reglementare suplimentară prevăzută la lit.b) este oferită de prevederea conform căreia „un stat poate stabili ca, prin derogare de la alin.(2)-(6), contractul de asigurare să fie reglementat de legea statului care impune obligația de asigurare”.

Din această formulare reiese că un stat poate, prin reglementări interne, să deroge de la normele conflictuale pe care le prevede pentru contractele de asigurare care acoperă riscuri majore stabilite de alin.(2) și pentru acelea care acoperă alte riscuri decât cele majore prevăzute de alin.(4), impunând ca localizarea obiectivă a unui contract de asigurare obligatorie să se facă în sfera sistemului de drept al statului care impune obligația de asigurare.

III. Domeniul legii aplicabile contractului de asigurare

Domeniul de aplicare a legii contractului de asigurare cuprinde, pe lângă elementele care formează domeniul general al legii contractului conform art.2625 din Codul civil, cuprinde și anumite aspecte specifice care privesc efectele contractului de asigurare, precum:

- posibilitatea persoanei prejudiciate printr-un delict civil de a introduce acțiunea de despăgubiri direct împotriva asiguratorului de răspundere civilă;
- cesiunea sau gajarea poliței de asigurare;
- regimul declarației de risc pe care diferite legislații o impun asiguratorului, în funcție de care se apreciază reticiența asiguratului și consecințele acesteia;
- cauzele de suspendare sau de reziliere a contractului de asigurare, de decădere a asiguratului din dreptul de a obține asigurarea.

Subrogația convențională sau legală a societății de asigurare, ca plătitor (*solvens*) în drepturile persoanei prejudiciate și regresul acestei societăți asupra terțului vinovat de producerea riscului, este cârmuită de regulă tot de legea aplicabilă contractului de asigurare, conform reglementărilor conflictuale din art.2627 și art.2628 din Codul civil.

Legea aplicabilă contractului de asigurare guvernează, în cazul asigurării facultative, și regimul acțiunii directe pe care persoana prejudiciată în urma unui fapt juridic,

licit sau ilicit, o poate introduce împotriva asiguratorului persoanei răspunzătoare pentru acordarea despăgubirilor, în condițiile art.2631 din Codul civil.

În final, se impune precizarea că contractul de reasigurare nu intră sub incidența prevederilor art.2621 din Codul civil, așa cum rezultă din dispozițiile alin.(1), teza a II-a din același articol. Într-o atare situație, contractul de reasigurare va fi supus regimului conflictual al contractelor în general.

Prin urmare, în lipsa legii alese de părți (art.2617), contractul de reasigurare care prin natura sa este un contract de prestări de servicii, va fi cârmuit de legea țării în care își are reședința obișnuită prestatorul de servicii, în sensul art.2618 alin.(1) lit.b), respectiv debitorul prestației caracteristice, în sensul alin.(2) al aceluiași articol, care este reasiguratorul.

CONCLUZII

În rezultatul analizei regimului de drept internațional privat al contractelor de asigurare, se desprind următoarele concluzii privind legea aplicabilă acestor categorii de contracte:

Primo – În principal, contractele de asigurare care acoperă riscuri majore, urmează spluțiile conflictuale prevăzute de art.2621 alin.(2) din Codul civil. În subsidiar, devine incidentă soluția conflictuală prevăzută de art.2621 alin.(3).

Secundo - Contractele de asigurare facultativă, altele decât cele care acoperă riscuri majore intră sub incidența normei conflictuale prevăzute de art.2621 alin.(4)-(6).

Tertio - Contractele de asigurare care acoperă riscuri pentru care un stat impune obligativitatea asigurării intră sub incidența soluțiilor conflictuale prevăzute de art.2621 alin.(7).

REFERINȚE

1. Publicat în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene nr.L177 din 4.07.2008;
2. GRUBER, U.P., Insurance Contracts, in Rome I Regulation, Sellier, European Law Publishers, 2009, ISSN 1860-0905;
3. SITARU D-A., Drept Internațional Privat, Editura C.H.Beck, București, 2013, ISBN 978-606-18-0238-8.